

Genderově podmíněné násilí na ženách Sexuální násilí

„Nověji se místo pojmu sexuální násilí začíná v České republice i ve světě prosazovat termín sexualizované násilí. Dle odborníků a odbornic lépe vystihuje, jak je vnímána podstata tohoto typu násilí, a jasněji poukazuje na to, že jeho základem není sexuální touha, ale používání sexuality jako nástroje moci ... Termín sexualizované násilí vyjadřuje, že se nejedná pouze o fyzické napadení či kontakt, ale o jakékoliv **narušování intimity či osobních hranic s cílem demonstrovat svoji moc, ponížit či degradovat**. Oba termíny se v české i zahraniční literatuře volně zaměňují.“

Z. Chomová v publikaci: "Sexuální násilí. Proč se nikdo neptá?" vyd. In IUSTITIA, o. p. s., 2014

Světová zdravotnická organizace (WHO) definuje sexuální násilí jako „jakékoli sexuální jednání zahrnující pokusy o dosažení sexuálního styku, nežádoucí sexuální poznámky a návrhy, činy směřující k obchodování či jinak namířené proti sexualitě jedince, které využívají nátlak. Může být prováděno kýmkoli, nezávisle na vztahu mezi obětí a pachatelem, a v jakémkoli prostředí včetně domova a práce“. Nátlak zahrnuje různý stupeň použití síly, zastrašování, vydírání, vyhrožování (fyzickým násilím, nezískáním či ztrátou práce apod.). Pod sexuální násilí spadají i situace, kdy druhá osoba není schopna dát souhlas k sexuálnímu aktu, nebo ho odmítnout – např. z důvodu intoxikace, spánku, jazykové bariéry, nebo mentálního deficitu.

Formou sexuálního násilí uváděnou většinou hned na prvním místě je znásilnění. Znásilnění je vnímáno jako druhý nejtěžší trestný čin, hned po vraždě. U znásilnění se rozlišuje více druhů: např. pokus o znásilnění, znásilnění v manželství/partnerství, znásilnění neznámým pachatelem, znásilnění dvěma či více pachateli (skupinové znásilnění) a systematické znásilňování v ozbrojených konfliktech.

Další formy sexuálního násilí zahrnují například:

- sexuální obtěžování či nežádoucí sexuální návrhy
- sexuální zneužití lidí s fyzickým či mentálním deficitem
- sexuální zneužívání dětí
- nucené sňatky či soužití, včetně sňatků dětí
- zabraňování v užití antikoncepce nebo jiné ochrany před sexuálně přenosnými nemocemi
- nucení k potratu
- zásahy do sexuální integrity ženy – mrzačení ženských pohlavních orgánů (ženská obřízka) nebo zjišťování panenství ženy
- nucená prostituce / sexuální vykořisťování

K sexuálnímu násilí může dojít mezi ženou a mužem, mezi ženami i mezi muži, nicméně ženy a dívky jsou riziku tohoto násilí vystaveny ve větší míře.

Ne všechny formy sexuálního násilí jsou trestně postižitelné, některé jsou společností přímo tolerovány (např. sexuální poznámky a narážky, nežádoucí tělesný kontakt – „poplácávání“ apod.). S rekodifikací trestního práva v roce 2010 se nicméně středem trestněprávní ochrany stává člověk, jeho život, zdraví, tělesná integrita, osobní svoboda, nedotknutelnost, důstojnost, vážnost, čest, ochrana jeho soukromí a jiných základních lidských práv, svobod a zájmů. **Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti** jsou zakotveny hned v **hlavě III. trestního zákoníku (č. 40/2009 Sb.)**:

§185 Znásilnění - §186 Sexuální nátlak - §187 Pohlavní zneužití - §188 Soulož mezi příbuznými – §189 Kuplířství - §190 Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (nový trestný čin) - §191 Šíření pornografie - §192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií - §193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie. Mezi sexuální trestné činy lze též zařadit trestný čin dle §168 Obchodování s lidmi.

Zdroj: "Sexuální násilí. Proč se nikdo neptá?" vyd. In IUSTITIA, o. p. s., 2014

Genderově podmíněné násilí na ženách Ochrana, podpora, pomoc a odškodnění obětí

Istanbulská úmluva (výňatky):

Kapitola IV – Ochrana a podpora

Článek 19 – Informace (adekvátní a včasné informace obětem v jim srozumitelném jazyce o dostupných službách a právních opatřeních).

Článek 20 – Obecné podpůrné služby (opatření zajišťující obětem přístup ke službám).

Článek 21 – Pomoc při individuálních/kolektivních stížnostech.

Článek 22 – Služby odborné pomoci (zařízení poskytující služby okamžité, krátkodobé i dlouhodobé odborné pomoci mají být geograficky rozložena tak, aby byla přístupná obětem násilných činů).

Článek 23 – Příbytky (dostatečný počet vhodných a snadno přístupných příbytků pro oběti).

Článek 24 – Telefonické linky pomoci (bezplatná celostátní linka - 24 hodin denně, 7 dní v týdnu).

Článek 25 – Podpora obětem sexuálního násilí (zajištění dostatečného počtu příhodných a snadno přístupných krizových center poskytujících lékařské a forenzní vyšetření, posttraumatickou podporu a poradenství pro oběti znásilnění či jiného sexuálního násilí).

Článek 26 – Ochrana a podpora dětských svědků.

Článek 27 – Ohlašování (svědectví aktu násilí) a článek 28 – Ohlašovací povinnost odborníků.

Kapitola V – Hmotné právo

Článek 30 – Odškodnění

1. Strany učiní nezbytná legislativní i jiná opatření, aby bylo obětem zajištěno právo vymáhat odškodnění od pachatelů jakýchkoli prokázaných přečinů, spadajících do působnosti úmluvy.
2. Těm, kteří utrpěli natolik závažnou fyzickou újmu či poškození zdraví, že k odškodnění nepostačují zdroje od pachatele, pojišťovny či ze státem financovaného systému zdravotního a sociálního zabezpečení, bude přiznáno přiměřené odškodnění od státu ...

Kapitola VI – Vyšetřování, stíhání, procesní právo a ochranná opatření

Článek 57 – Právní pomoc

Strany v souladu s podmínkami stanovenými národními zákony zajistí obětem právo na právní podporu a právní pomoc zdarma.

Systém pomoci obětem v ČR je upraven zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů (ZOTČ), účinný od 1.8.2013. Česká republika tím splnila závazek vyplývající ze Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU provést ochranu obětí zákonem. Smyslem ZOTČ je předcházení druhotné újmy. Druhotná újma je taková újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku procesu objasňování trestné činnosti, orgánů a institucí zúčastněných na tomto procesu. ZOTČ obsahuje tři zásadní oblasti úpravy:

- práva obětí
- garance standardizovaných služeb obětem
- finanční kompenzace ze strany státu.

Dle ZOTČ je systém pomoci obětem garantovaný státem a každý, kdo se stane obětí trestného činu, má právo tento systém využít. Stát poskytuje pomoc jednak prostřednictvím orgánů veřejné správy, jednak prostřednictvím registrovaných subjektů – poskytovatelů služeb a advokátů. ZOTČ rozeznává i kategorii tzv. zvlášť zranitelných obětí a oběti trestných činů proti důstojnosti v sexuální oblasti jsou za zvlášť zranitelné oběti považovány.

*„Národní úprava sexuálních trestných činů a stávající judikatury přináší některé zajímavé interpretace. Bohužel je nutné konstatovat, že sexuální násilí je zpravidla vykládáno poměrně rigidně pouze v rámci vynuceného pohlavního styku. Soudním výkladům přitom dominují úvahy nad technikou pohlavního styku. Podstatou sexuálního násilí je přitom donucení či zneužití postavení moci. Zatímco první případ právní úprava i judikatura vykládá celkem úspěšně, zneužití postavení moci je paradoxně legislativně zakotveno pouze u méně závažného přečinu Sexuálního nátlaku... Pokud je oběť donucena k pohlavnímu styku nebo souloži „pouhým“ zneužitím moci, dle platné právní úpravy se o Znásilnění nejedná. **Takový legislativní stav je neuspokojivý.** ... Na okraj problému je nutné podotknout, že **pojetí stíhání sexuálního násilí v ČR nezahrnuje chápání sexuálního násilí jako subsystému genderového násilí, jehož podstatou je sociální a ekonomická společenská nerovnost mezi muži a ženami.** Tento rozměr pak ztlačuje chybí v judikatuře i odborné literatuře, která dále formuje pracovníky a pracovníce policie, justice i pomáhajících profesí.“*